

III KONFERENCJA HISTORII MORSKIEJ I RZECZNEJ (GDAŃSK, 20–21 MARCA 2015 R.)

W dniach 20–21 marca 2015 roku na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Gdańskiego odbyła się III Konferencja Historii Morskiej i Rzecznej zorganizowana przez Naukowe Koło Doktorantów Historii Uniwersytetu Gdańskiego.

Prelegenci reprezentowali przede wszystkim gdański ośrodek naukowy: Uniwersytet Gdański, Narodowe Muzeum Morskie oraz Muzeum Archeologiczne, a także inne uczelnie i instytucje krajowe: Akademię Morską w Gdyni, Katolicki Uniwersytet Lubelski, Polską Akademię Nauk, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Uniwersytet Warszawski, Akademię Obrony Narodowej w Warszawie, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Akademię Ignatianum w Krakowie, Uniwersytet Pedagogiczny imienia Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Muzeum Miasta Gdyni, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Uniwersytet imienia Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytet Zielonogórski, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytet Szczeciński, Ligę Morską i Rzeczną, Muzeum Archeologiczne w Biskupinie, Stowarzyszenie Historyczne MDL w Pucku, Stowarzyszenie „Wyprawy Wrakowe”, Wiekdwudziesty.pl, oraz jedną uczelnię zagraniczną – University of Saint Andrews w Szkocji. Zagadnienia omawiane przez uczestników były bardzo zróżnicowane i dotyczyły różnych epok historycznych, zwłaszcza XX wieku. Niestety nie wszyscy zaproszeni goście dojechali na konferencję.

Uczestników powitał w imieniu Naukowego Koła Doktorantów mgr Tomasz Bielecki. Następnie głos zabrał dyrektor Narodowego Muzeum Morskiego w Gdańsku dr inż. Jerzy Litwin, składając podziękowania uczestnikom za udział w spotkaniu. Przybyłych witali również dyrektor Muzeum Miasta Gdyni dr Jacek Friedrich i dyrektor Muzeum Marynarki Wojennej w Gdyni Tomasz Miegoń, jeden z patronów spotkania. Ostatnim witającym był dziekan Wydziału Historycznego Uniwersytetu Gdańskiego prof. Wiesław Długokęcki, który wyraził zadowolenie, że wykształciła się i utrwaliła tradycja konferencji doktoranckich.

Wykład inauguracyjny „Sny o Wolności. Ucieczki Polaków przez Bałtyk w latach 1945–1989” został poprowadzony przez prof. UG dra hab. Arnolda Kłonczyńskiego. Umiejętnie wprowadził on uczestników sesji w tematykę morską, omawiając próby i sposoby ucieczki z Polski komunistycznej do Skandynawii przez Bałtyk, co niejednokrotnie było spełnieniem marzeń o wolności i swobodzie. Profesor Kłonczyński podał liczne przykłady osób, które w różnych latach i przy użyciu różnorodnych

środków opuszczały kraj. Wystąpienie było połączone z prezentacją bogatego materiału fotograficznego.

Konferencja została zaplanowana na dwa dni i podzielona na następujące sekcje: P1, P2, P3, P4, P5 i S1, S2, S3. Obradowały one w osobnych salach. Jako pierwsza w sekcji P3 wystąpiła mgr Maria Engler z Akademii Pomorskiej w Słupsku z referatem „Störtebecker i Bracia Witalijscy – ile prawdy jest w legendzie”, dotyczącym pirata Störtebeckera i pirackiego bractwa, a właściwie siły legendy i jej zgodności z prawdą historyczną. Zainteresowanie wzbudziła teoria, jakoby pierwowzorem legendarnego pirata był gdański kupiec i kapitan Johann Störtebecker. Następnie mgr Agnieszka Krzywdzińska z Uniwersytetu Gdańskiego omówiła sytuację gdańskich cieśli okrętowych na podstawie ordynacji z 1547 roku. Opisała samą ordynację i jej znaczenie na przełomie XV i XVI wieku oraz opowiedziała o tym, jak wyglądała praca cieśli i jak byli opłacani. Kolejny prelegent mgr Maciej Flis z Narodowego Muzeum Morskiego w Gdańsku poprowadził wykład „*Was ist ein Schiff? – Ein Hauß, das fliegen kan*. Ogólne zasady XVII-wiecznego budownictwa okrętowego na południowym Bałtyku”. Autor na przykładzie okrętu Król Dawid, który zasłynął podczas bitew ze Szwedami, scharakteryzował sposób, w jaki budowano XVII-wieczne statki, i podał obliczenia dotyczące danych elementów okrętu, co zostało poparte ciekawą i szczegółową prezentacją multimedialną. Mgr Marta Krahel z Uniwersytetu Szczecińskiego wygłosiła odczyt „Zabytki szkutnictwa wczesnośredniowiecznego ze stanowiska 3 w Wolinie: ponadregionalna idea budownictwa okrętowego na południowym Bałtyku”. Pokazała rezultaty prac wykopaliskowych z lat 2010–2013 z wyspy Wolin, gdzie znaleziono fragmenty wczesnośredniowiecznych łodzi, i dokładnie opisała konstrukcję tych łodzi. Kolejne wystąpienie dotyczyło badań nad fragmentem XIV-wiecznego wraku odnaniezonego w pobliżu Zielonej Bramy na Wyspie Spichrzów w Gdańsku. Kwestie te przybliżyli dr Henryk Dąbrowski z Muzeum Archeologicznego w Biskupinie, mgr Przemysław Garlicki i mgr Paweł Pogodziński z Muzeum Archeologicznego w Gdańsku i Uniwersytetu Gdańskiego. Ostatni prelegent tej części konferencji mgr Michał Grabowski z Uniwersytetu Gdańskiego miał odczyt pod tytułem „Najnowsze badania stanowisk wrakowych w województwie zachodniopomorskim”. Autor opisał wykorzystanie techniki sonarowej i prospekcji w badaniu wraków oraz wymienił najważniejsze znaleziska, na jakie natrafiono w okolicach Szczecina (Odra i Zalew Szczeciński).

Po przerwie obiadowej rozpoczął się drugi panel konferencji. Mój wybór padł na sekcję P4, która rozpoczęła się wystąpieniem Damiana Dutkiewicza z Uniwersytetu imienia Adama Mickiewicza w Poznaniu, zatytułowanym „Atomowe krążowniki”. Prelegent przedstawił historię rozwoju atomowych krążowników, ich klasyfikację i rolę oraz zastosowanie i znaczenie. Co ciekawe, wysokie koszty utrzymania i eksploatacji spowodowały, że raczej ich się już nie buduje. Przy podobnej tematyce pozostał także mgr Jarosław Dziubiński reprezentujący Uniwersytet Pedagogiczny imienia Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. W wystąpieniu „Przed erą szybkich pancerników – niemieckie i brytyjskie krążowniki liniowe doby I wojny światowej” porównał zastosowanie krążowników brytyjskich i niemieckich oraz ich siłę bojową, stwierdzając, że dobrze spełniły swą funkcję, gdyż zdecydowały o zwycię-

stwie w bitwie jutlandzkiej w 1916 roku, biorąc na siebie ciężar uderzenia. Ostatecznie przyjął się niemiecki sposób konstrukcji krążowników ze względu na bardziej stabilne parametry. „Rzeki jako przeszkody wodne w pierwszych miesiącach inwazji Wehrmachtu na Związek Sowiecki” to temat wystąpienia mgra Tomasza Bieleckiego z Uniwersytetu Gdańskiego. Referent przedstawił informacje na temat niemieckiego Blitzkriegu w czasie ofensywy przeprowadzanej na Związek Radziecki i sposobów zdobywania przegród mostowych i mostów, a następnie zabezpieczania przepraw przez rzeki. Przeszkody wodne jako elementy spowalniające marsz wojsk niemieckich stały się naturalnym sprzymierzeńcem wycofujących się oddziałów radzieckich.

Po krótkiej przerwie, w czasie której dyskutowano i zadawano pytania, wystąpił dr Michał Glock z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu z referatem „Modernizacja okrętów Floty Czerwonej w okresie międzywojennym (na wybranych przykładach)”. Prezentując ciekawy materiał ilustracyjny, wyjaśniał, na czym polegała modernizacja, w jaki sposób przebiegała i jakie przyniosła rezultaty. Jak się okazało, pomimo licznych zmian okręty te dało się łatwo zatopić w czasie walk. Następnie głos zabrał Serhij Myroszniczenko z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. W swym wystąpieniu „Ukraina i Flota Czarnomorska w latach 1991–1997” podkreślił, że upadek ZSRR nie rozwiązał kwestii Floty Czarnomorskiej. Początkowo była ona podporządkowana Ukrainie, która kontrolowała również porty. Później Rosja zagarnęła większość floty, a aneksja Krymu stała się głównym celem politycznym tego państwa.

Po kolejnej krótkiej przerwie na dyskusję mgr Oskar Myszor z Uniwersytetu Gdańskiego przedstawił referat „Systemy oznaczeń identyfikacyjnych okrętów – zarys dziejów”. Omówił w nim kwestie rozwoju oznaczeń, dzięki którym można było identyfikować okręty. „Od Smutka do Morskiego Duszka. Zarys historii śmigłowców Marynarki Wojennej w latach 1960–2010” to temat wystąpienia mgra Michała Szafrana z portalu internetowego Wiekdwudziesty.pl. Prelegent w interesujący sposób przedstawił historię śmigłowców polskiej marynarki wojennej wraz ze zmianami, jakie wprowadzono, a także plany na przyszłość. Swoją wypowiedź poparł bogatym i ciekawym materiałem zdjęciowym. Ostatnie wystąpienie w tym panelu, zatytułowane „Muzeum Morskiego Dywizjonu Lotniczego w Pucku – stan obecny, działalność i plany”, zostało zaprezentowane przez mgra Marka Wawrzynkowskiego z Uniwersytetu Gdańskiego i Stowarzyszenia Historycznego MDL w Pucku oraz dra Grzegorza Labudę ze Stowarzyszenia Historycznego MDL w Pucku. Opowiedzieli oni o funkcjach muzeum – od ekspozycyjnej poprzez edukacyjną, wydawniczą i rekonstrukcyjną po konferencyjną. Zaprezentowali budynek muzeum, przeprowadzone prace remontowe oraz obecny stan. Co ciekawe, muzeum uruchomiło również grupę rekonstrukcyjną i wydaje periodyk „Historie Puckie”. Ta część konferencji zakończyła się dyskusją oraz wymianą uwag dotyczących poruszanych tematów.

Drugi dzień konferencji rozpoczął się od wycieczki uczestników do Gdyni, połączonej ze zwiedzaniem Muzeum Marynarki Wojennej, Muzeum Miasta Gdyni oraz „Daru Pomorza”. Następnie obrady były kontynuowane w trzech sekcjach: S1, S2 i S3.

Mgr Klaudia Kochan reprezentująca Polską Akademię Nauk zainaugurowała obrady sekcji S2 wystąpieniem „Rozbój morski w Somalii”. Wskazała, jakie są przyczyny piractwa somalijskiego, jego typy oraz przebieg, a także jak wyglądają próby walki z piractwem. Następnie mgr Mateusz Sekuła z Akademii Ignatianum w Krakowie w swoim odczycie „Konflikt śródziemnomorski w latach 1512–1522 i zdobycie Rodos” podjął próbę przedstawienia sytuacji we wschodniej części Morza Śródziemnego na początku XVI wieku i walki między zakonem Kawalerów Rodyjskich a Turkami osmańskimi. Rezultatem tychże walk było zdobycie po kilkumiesięcznym oblężeniu miasta i wyspy Rodos, która stanowiła siedzibę Kawalerów Rodyjskich i ostatni bastion chrześcijaństwa w tej części Morza Śródziemnego.

Po krótkiej dyskusji wystąpił Marcin Rozmarynowski z Uniwersytetu Gdańskiego, wygłaszając referat „Wyprawa kolonizacyjna Ojców Pielgrzymów na podstawie dziennika Williama Bradforda”. Omówił on przebieg wyprawy kolonizacyjnej Ojców Pielgrzymów na początku XVII wieku, trudności podczas morskiej podróży na galeonie *Mayflower* oraz wydarzenia po przybyciu do przyszłej kolonii Plymouth. Swoje rozważania oparł na nieznanym szerzej dzienniku Williama Bradforda. Podobnej tematyki dotyczyło kolejne wystąpienie pod tytułem „Odkrywcza wyprawa Abela Tasmana z lat 1642–1643 i jej znaczenie dla Vereenigde Oostindische Compagnie”, zaprezentowane przez Mirosza Komste z Uniwersytetu Jagiellońskiego. Wspomniana wyprawa stanowiła ważny wkład Holendrów w dzieło odkryć geograficznych, co ciekawe – jako prywatna inicjatywa Kompanii Wschodnioindyjskiej, która liczyła na wymierne korzyści finansowe. Prelegent przedstawił dzieje ekspedycji, jej założenia i los Abela Tasmana. Dr Anna Pastorek z Uniwersytetu imienia A. Mickiewicza w Poznaniu w referacie zatytułowanym „Admirał Cornelis Tromp a taktyka liniowa” ukazała wkład omawianego admirała w rozwój taktyki liniowej. Mimo że w literaturze raczej nie podkreślano jego istotnej roli, to przez krótki czas głównodowodzący flotą holenderską zdołał opracować odpowiednie przepisy, które określiły sposób walki w linii w zależności od wiatru. Tromp nie mógł jednak wykazać się w walce, dowodząc całą flotą. Swych zwierzchników traktował z pogardą i lekceważeniem, co go dyskredytowało. Po tej części panelu, po przerwie na dyskusję i zadawanie pytań, głos zabrał mgr Cezary Wołodkowicz z Uniwersytetu Gdańskiego, który zaprezentował odczyt „Flota cesarska na Bałtyku w latach 1807–1812”. Referent przedstawił strukturę i działania floty cesarskiej operującej na Bałtyku, ze szczególnym uwzględnieniem floty znajdującej się w Gdańsku. Opisał działania floty kaperskiej, jej liczebność, uzbrojenie, ocenił także skuteczność jej działań. Jako ostatnia wystąpiła mgr Dominika Hempel reprezentująca Uniwersytet Gdański. Referat „Incydent »Baltimore« i jego wpływ na relacje chilijsko-amerykańskie” dotyczył przyczyn, przebiegu i konsekwencji „afery” wywołanej przez amerykański statek *USS Baltimore*, który przybył w roku 1891 do Chile. Miał on ochraniać amerykańskich obywateli i ich majątki podczas wewnętrznego konfliktu w państwie chilijskim, spowodowanego walką między zwolennikami prezydenta i parlamentu.

Tematyka konferencji okazała się interesująca zarówno dla prelegentów, jak i dla słuchaczy, co uwidoczniło się podczas dyskusji nad poszczególnymi referatami. Uczestnicy III Konferencji Historii Morskiej i Rzecznej zaprezentowali ciekawe wy-

stąpienia dotyczące szerokiego okresu chronologicznego, przedstawiające znaczenie polityczne, ekonomiczne oraz społeczne mórz i rzek na różnych terenach. Rezultatem tych obrad będzie publikacja zrecenzowanych i zakwalifikowanych do druku wystąpień.

Mateusz Sekuła